

Available online at <http://dergipark.gov.tr/iujad>
Inonu University Journal of Art and Design
Faculty Homepage: <http://www.inonu.edu.tr/tr/gsf>

Eski Stadyum Alanından Yeni Millet Bahçesine: Eskişehir Kent Merkezinde Bir Dönüşüm Örneği

From The Old Stadium Area to The New National Garden:
An Example of a Transformation in Eskişehir City Center

Gülcan ALTINTAŞ^a , Neslihan SERDAROĞLU SAĞ^b

^a Doktora Öğrencisi, Konya Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Konya, 42250, Türkiye

^b Doç. Dr., Konya Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Konya, 42250, Türkiye

Article history: Received 25.03.2022 / Accepted 23.12.2022

ÖZET ABSTRACT

Kent merkezlerinde kalan birçok alan teknolojik, ekonomik, yasal, zamansal ve sosyal anlamdaki değişimi tetikleyen unsurlar nedeniyle dönüşüm sürecine konu olmaktadır. Özellikle metropollerde, kentin en büyük spor alanlarını temsil eden stadyum alanları nicelik ve nitelik bakımından yetersiz kalması nedenleriyle kent merkezlerini terk etme durumunda kalmakta ve 2018 yılından itibaren stadyumların terk ettiği alanlar ağırlıklı olarak millet bahçeleri projeleriyle değerlendirilmektedir. Henüz yeni uygulamaya başlanan bu kapsamdaki dönüşüm projeleri için sonuçlarını tartışmanın, yeni üretilecek projelerdeki stratejilere yönelik önemli bir açılım sağlayacağı düşünülmektedir. Eskişehir Atatürk Stadyumu da bu dönüşüm sürecini yaşayarak kent merkezinden farklı bir konuma taşınmış ve âtil alana millet bahçesi projesi yapılmıştır. Çalışmada, Eskişehir eski Atatürk Stadyumu'nun yeni Eskişehir Millet Bahçesi'ne dönüşümünün yasal-yönetmelik, toplumsal, ekonomik ve tasarım boyutları çerçevesinde sonuçlarını incelemek amaçlanmıştır ve bu doğrultuda niceliksel analizler kullanılmıştır. Literatür taraması, gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşmeler olmak üzere 3 farklı yöntemle veri toplanmıştır. Kavramsal veri makale, tez ve kitaplar ile online veri tabanları üzerinden literatür taraması yoluyla elde edilmiştir. Alan araştırmasında ise gözlem yoluyla mekânsal analizler gerçekleştirilmiş ve 68 kullanıcıyla millet bahçesi projesini değerlendirmeye yönelik Aralık 2021 tarihinde yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar çerçevesinde merkezi yönetim kararlarına dayalı olarak üretilen projenin, yerel değer ve öncelikleri dikkate alınmaması en büyük olumsuzluk olarak değerlendirilmiştir. Projenin en önemli katkısı ise alanın yine etkin bir kamusal kullanım için değerlendirilme çabasıdır. Sonuçta, projenin olumsuz etkilerinin iyileştirilmesi için önemli olan temel stratejiler belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Millet bahçesi, Rekreasyon alanı, Kentsel dönüşüm, Türkiye

Many areas in urban centers are subject to transformation due to the factors that trigger technological, economic, legal, temporal and social change. Especially in metropolitan areas, stadium areas representing the largest sports areas of the city are forced to leave the city centers due to lack of quantity and quality, and as of 2018, the areas abandoned by the stadiums are mainly evaluated by national gardens projects. It is thought that discussing the results of the transformation projects within this scope, which have just been implemented, will provide an important opening for strategies in the new projects to be produced. Eskişehir Atatürk Stadium also experienced this transformation process and moved from the city center to a different location and a national garden project was built on the site. In the study, it was aimed to examine the results of the transformation of Eskişehir old Atatürk Stadium into the new Eskişehir National Garden within the framework of legal-administrative, social, economic and design dimensions and quantitative analyses were used in this direction. Data were collected in 3 different methods: literature review, observation and semi-structured interviews. Conceptual data is obtained through literature review through articles, thesis and books and online databases. In the field research, spatial analyses were carried out through observation and semi-structured interviews were conducted with 68 users in December 2021 to evaluate the national garden project. Within the framework of the results, the project produced based on central government decisions was considered as the biggest negative for not taking into account local values and priorities. The most important contribution of the project is the effort to evaluate the area for effective public use. As a result, key strategies have been identified that are important for improving the negative effects of the project.

Keywords: Nation garden, Recreation area, Urban regeneration, Turkey

1. GİRİŞ

Tarihsel süreçte ekonomik, teknolojik, yasal, zamansal ve sosyal anlamdaki değişimi tetikleyen unsurlar kent merkezinde kalan birçok alanın dönüşüm sürecine konu olmasını zorunlu kılmaktadır. Erken Cumhuriyet dönemini takiben özellikle 1950'li yıllardan sonra artan sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte kentte yer alan kullanımlar kentin gelişmesiyle beraber kent merkezinde kalmakta bu da mevcut işlevlerini sürdürebilmeleri açısından sorunlara neden olmaktadır. Bu kullanımların günümüzde barındırdığı sosyal, teknik ve mekânsal sorunlarla

* Corresponding author.

<http://dx.doi.org/10.16950/iujad.1093140>

birlikte merkezi alanların ekonomik değerinin yüksek olması ve yeni imar haklarına yönelik talepler de bu alanları dönüşüm sürecinin odağı haline getirmektedir.

Cumhuriyet'in spor yapılarını temsil eden stadyumlar da mekânsal, teknik, sosyal gereksinimler, ekonomik kaygılar gibi gerekçelerle kent merkezlerinden kentin başka bölgelerine taşınmaktadır. Eski stadyumların terk edilmesiyle âtıl durumda kalan alanlar ise, yeni işlevlerle kentsel mekâna dâhil edilmektedir. Son yıllarda stadyum alanlarında yapılan dönüşümlerde, işlevlerin yeşil alan miktarının artırılması hedefiyle günümüz modern tasarım anlayışı çerçevesinde inşa edilen millet bahçelerine dönüştürülmesine ağırlık verilmektedir. Kökeni 19. yüzyıla dayanan ve Osmanlı Devleti'nin Tanzimat Dönemi projelerinden olan Millet Bahçesi 2019 yılından itibaren yasal mevzuatta yerini almış ve kentsel dönüşüm sürecini de etkileyerek yeniden gündeme gelmiştir. Henüz yeni yeni uygulanmaya başlanan bu kapsamdaki dönüşüm projelerinin yasal, toplumsal, ekonomik ve tasarım boyutlarında oluşturacağı etki ve değişimlerin sonuçlarını tartışmanın, yeni üretilecek projelerdeki stratejilere yönelik önemli bir açılım sağlayacağı düşünülmektedir.

Millet bahçelerine yönelik literatürde yer alan çalışmalarda bahçeler yasal-yönetmeliksel açıdan hükümetin mekân üzerindeki etkisinin sürekliliğini sağlayan bir araç olarak görülmektedir. Uzun ve Şenol (2020)'a göre siyasi açıdan millet bahçesi yönetmeliklere eklenen ve kişi başına düşen yeşil alan miktarının artırılmasının çok daha ötesinde Türkiye'nin uluslararası itibarını ve gücünü, yerel ve küresel rekabetini sergilemek için yapılan projelerdir. Tanzimat dönemi ve erken cumhuriyet döneminde yapılan projeler toplumun batılılaşması ve modernleşmesi için yapılırken son dönemde yeniden gündeme gelen millet bahçelerinde modernleşme hedeflerine vurgu yapılmadan Türkiye'nin ulusal veya uluslararası alanda itibarını yeniden yükseltme hedefi taşımaktadır (Uzun ve Şenol, 2020). Yapılan projelerde park kavramı yerine millet bahçesi kavramının yeniden kullanılmaya başlamasının en görünür sebeplerinden birisi iktidarın Osmanlı Devleti dönemine ait simgeler üzerinden bir kültür inşası etmeye çalışması olarak değerlendirilmektedir (Aksoy ve Özgür, 2020).

Millet bahçeleriyle ilgili sosyal açıdan en önemli soru, yaşayanların açık-yeşil alan gereksinimlerini karşılayamaya yönelik bir proje olup, olmadığıdır. Millet bahçesi projeleri genel olarak çevre dostu bir uygulama yaratılması ve şehirlerde kişi başına belirlenen yeşil alan oranının artırılmasında bir fırsat olarak değerlendirilmektedir (Aksoy ve Özgür, 2020; Uzun ve Şenol, 2020). Sosyal yapı açısından bir diğer husus millet bahçesi projelerinin mekânın olanakları ve yerel kültür doğrultusunda yapılması gerekirken, diğer kentsel yenileme projelerinde olduğu gibi genellikle katılımcılığın göz ardı edilmesidir (Kırmızı,2021).

Yeni inşa edilen millet bahçelerinin ekonomik açıdan en önemli eleştirisi rant konusundadır. Parklar, çevresindeki yaşam kalitesini yükselttikleri ve manzara değeri kattıkları için emlak değerlerini de yükseltmektedir (Ercan, 2007; akt. Aksoy ve Özgür, 2020). Millet bahçeleri de henüz açılmadan yapılması planlanan semtler üzerinde benzer bir etki yaratarak gayrimenkul değerlerinde belirli ekonomik beklentileri tetiklemiştir. Hatta millet bahçelerine yönelik projeler, on yıldan uzun süredir hükümet tarafından desteklenen inşaat sektörünü yeniden başlatmak hedefiyle de eleştirilmektedir (Uzun ve Şenol, 2020). Ekonomik açıdan bir başka değerlendirme ise parkın yapımı için ayrılan büyük masraflardır. Jacobs (2017), kamusal kaynakların daha az kullanılması, genel park alanlarının yerine, özel amaçlı kullanım içeren (konserler, festivaller, yüzme, eğlence, balık tutma, vb.) parklara yatırım yapılmasının daha anlamlı olacağını düşünmektedir (Jacobs, 2017; akt. Kırmızı, 2021). Bu da millet bahçelerine ayrılan büyük bütçelerin doğruluğunu sorgulamaktadır. Kırmızı (2021), Türkiye'nin millet bahçesi projelerine ayırdığı 16 milyar lira kadar varlıklı olup olmadığını sorgulamakta ve bu projeler yerine ülkenin başka yerlerindeki açık-yeşil alanlarda ya da toplumun daha acil ihtiyaçlarında kullanılmasının daha anlamlı olacağını belirtmektedir. Tüm bu eleştirilere rağmen millet bahçelerinin ekonomik açıdan yer aldıkları kentin ekonomisine, turizmden sağlanan gelirle olumlu katkı yapması da beklenilmektedir (Kırmızı, 2021).

Bahçelerin tasarım konusunda değerlendirilmelerinde öne çıkan ilk konu bazı millet bahçesi projelerinin millet bahçeleri yönetmeliği ile ilgili çıkarılan madde ve millet bahçesi tasarım rehberi tarihinden önce yapılmış olmalarıdır (Uzun ve Şenol, 2020). Yapılan projelere ekolojik açıdan yaklaşan çalışmalarda ise projelerin korunması gereken doğal ekosisteme zarar verebileceği düşünülmektedir (Çolak, 2020; Ecevit, 2020; akt. Kırmızı, 2021). Kentlerde millet

bahçelerinin inşasında öncelikli olarak eski stadyum alanları değerlendirilmekte ya da bahçe asgari alan büyüklüğünden dolayı kentsel alanın dışından yer seçimi yapılmaktadır. Eski stadyum alanında yer seçen millet bahçeleri ulaşım açısından daha erişilebilir değerlendirilirken, yeni yer seçimiyle yapılan millet bahçeleri şehir merkezlerinden uzak park alanları olma özelliği taşımaktadır. Bu alanlar yerelin mevcut açık-yeşil alanlarının yerlerini ve miktarını, toplu taşıma olanaklarını, yerel halkın özel ihtiyaçlarını göz ardı edecek şekilde tasarlanmaktadır (Kaynak: Url-1).

Bu çalışma eski stadyum alanlarının millet bahçelerine dönüşümüne odaklandığından millet bahçeleri dönüşüm çerçevesinde değerlendirilmektedir. Eskişehir kent merkezinde 1952 yılında yapılan Atatürk Stadyumu da geleceğin talepleri ve kentsel kullanımlarını karşılayamadığı düşüncesiyle Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından kent dışına taşınma kararı alınmış (Şensoy ve Tural,2015) ve boşalan alan millet bahçesine dönüştürülmüştür. Bu çalışmanın amacı, kent merkezinde gerçekleştirilen bir dönüşüm projesi olarak Eskişehir eski Atatürk Stadyumu'nun yeni Eskişehir Millet Bahçesi'ne dönüşümünün yasal-yönetmelik, toplumsal, ekonomik ve tasarım boyutları çerçevesinde sonuçlarını incelemektir. Her boyutun incelenmesine yönelik farklı araçlardan yararlanılarak somut çıktılar elde edilmiştir. Çalışmanın değerlendirme ve sonuçları geçmişin izleriyle oluşturulan millet bahçelerinin yeniden gündeme gelmesiyle kavramsal ve uygulamaya dönük araştırmalara olan ilgiyi dikkate alması bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca yeni oluşturulacak millet bahçesi ve dönüşüm projelerinde planlama için yönlendirici ipuçları sağlamaktadır.

Millet Bahçesi Kavramı

Millet bahçeleri Fransa'daki halk bahçelerinden esinlenilerek yapılan (Memlük,2009; akt. Çelik,2018) ve günümüz modern anlayışıyla yeniden biçimlendirilen batılılaşma anlayışının bir ürünüdür. Avrupa'da halka açık bahçeler yönetim biçimlerinin değiştiği 19. Yüzyıl sonlarına doğru ortaya çıkmıştır (Gürkaş, 2003; akt. Yıldırım ve Gül, 2020). Batı kültüründe bu alanlar doğu kültürünün içinde yaşanan, doğal mekanlarının aksine çoğunlukla seyredilen, biçimsel bir nitelik taşıyan ve toplumun sosyalleştiği alanlar olarak gelişmiştir (Çelik, 2018; Yıldırım ve Gül, 2020).

Türkiye'de millet bahçesi kavramı her ne kadar 2018'de gündeme gelse de aslında kökeni 19. Yüzyıl Osmanlı Tanzimat dönemi projelerine kadar dayanmaktadır. Osmanlı Devleti'nde Kanuni Esası'nın ilanından önce ümmet ve millet kavramları millet kavramında bütünleştirilmiş, millet bahçeleri buradan hareketle Osmanlı'da bu bütünleşmeyi temsil eden bir kavram haline gelmiş ve bu kapsamda hazırlanan Vilayet Nizamnamesinde (1864) yer almıştır (Memlük,2017; akt. Çelik,2018; Tunçer ve Aytekin,2019). Tanzimat'la birlikte gelişen Millet Bahçesi olgusunun ilk örnekleri Sultan Abdülaziz döneminde 1869 yılında Alman ve Fransızlardan oluşan bir ekiple güzel sanatlar ilkeleri benimsenerek düzenlenen Taksim Millet Bahçesi (Şekil 1) ve 1870 yılında açılan Kısıklı Millet Bahçeleridir (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Millet Bahçeleri Rehberi,2020).

Şekil 1. Taksim Millet Bahçesi (Kaynak: Url-2)

İlk dönemlerde yapılan Millet Bahçelerinin pek çoğunun içinde Osmanlı Kulübü, kütüphane, müzik köşkerleri, lokantalar, gazino, dans salonları, sinema ve tiyatro gibi kullanımlar yer almıştır. İçerisinde yer alan yapılardan hareketle millet bahçelerinin Osmanlı Devleti'nin batılılaşma sürecinde bir gezinti parkı ya da mesire alanından çok daha fazlasını ifade ederek halkın modernleşmesine katkı sağladığı söylenebilir. Millet bahçeleri ilerleyen süreçlerde Anadolu'daki diğer şehirlere de yayılmıştır. Anadolu'da projelendirilen bir diğer Millet Bahçesi ise Ankara-Ulus'tadır. 19. yüzyılda Birinci Meclis Binasının karşısında konumlandırılan bahçe, herkes için bir buluşma noktası olmuş, toplantı ve etkinliklere ev sahipliği yapmış, içerisinde bulunan sinema ve tiyatro yapılarıyla sanatsal faaliyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bahçeler Cumhuriyet döneminde de kullanımına devam etmiş fakat sonraki dönemlerde düzenlenen alanlar park olarak adlandırılmaya başlanmış ve değişmiştir (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Millet Bahçeleri Rehberi, 2020). Türkiye de stadyum alanından millet bahçesine dönüştürülen alanlar; Adana, Ankara-Cebeci, Antalya, Batman, Diyarbakır, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, Malatya, Mersin, Muş, Sakarya, Samsun, Sivas ve Trabzon Millet Bahçesi'dir.

Günümüzde unutulmuş millet bahçesi kavramı 2018 yerel seçimleri öncesi merkezi otorite tarafından gündeme getirilmiş ve seçim sonrası ülke genelinde yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu kapsamda öncelikle millet bahçesi 'Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'ne ek bir maddeyle 2019 yılında eklenmiş ve mevzuatta yerini almıştır (Kaynak: Url-3). Yönetmelikte Millet Bahçeleri; "Halkı doğa ile buluşturan, rekreatif gereksinimleri karşılayan, afet anında kentin toplanma alanları olarak da kullanılabilir, yer seçimi, alan büyüklüğü, fonksiyonları ve tasarımı gibi hususların Bakanlıkça hazırlanarak yürürlüğe konulacak Millet Bahçeleri Rehberinde belirlendiği büyük yeşil alanlar' olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca 2019-2023 dönemini kapsayan On Birinci Kalkınma Planı Şehirleşme başlığı altında 676. ve 676.1 maddelerinde de millet bahçeleri kavramına yer verilerek şehirlerde yaşam kalitesinin artırılması ve iklim değişikliğine uyum gereklilikleriyle millet bahçelerinin 81 ilde yaygınlaşarak, 2023 yılına kadar 81 milyon m2 alanda millet bahçesi çalışmalarının Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, TOKİ, İLBANK ve belediyelerin finansmanı ile yürütüleceği yer almıştır (Kaynak: Url-4). Millet Bahçeleri için yer seçimi Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yapılmaktadır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nde yer alan 4. maddeye istinaden 2020 yılında Millet Bahçesi Rehberi'ni yayımlamıştır. Rehberde millet bahçesi '*halkı doğa ile buluşturarak rekreatif gereksinimleri karşılayan, afet anında kentin toplanma alanları olarak kullanılabilir, tarihi, kültürel ve doğal güzellikleri koruyan, sosyo-kültürel hayata dair önemli yansımalar sunan, şehrin ve ülkenin prestijine katkı sağlayacak, büyük simgesel yeşil alanlar'* şeklinde tanımlanmaktadır (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Millet Bahçeleri Rehberi, 2020). Söz konusu millet bahçeleri Yeşil Şehir Vizyonu Projesi'nin bir parçasıdır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından millet bahçelerine yönelik yürütülecek tüm projelerde ortak bir dil oluşturulması adına oluşturulan Millet Bahçeleri Rehberi'nde millet bahçesi projelendirme ve uygulamasına ilişkin temel yaklaşımlar ortaya konulmuş, içerisinde yer alabilecek fonksiyonlar belirlenmiştir.

Millet Bahçesi yer seçimine yönelik rehberde (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Millet Bahçeleri Rehberi, 2020) belirtilen hususlar şunlardır;

1. **Alan büyüklüğü;** millet bahçeleri tasarımında asgari büyüklük 15.000 m² olarak belirlenmiştir.
2. **Mülkiyet durumu;** belirlenen asgari büyüklükten ötürü mülkiyetin çoğunluğu kamuya ait olmalıdır.
3. **İmar durumu;** Millet Bahçesi yapılması düşünülen alan Millet Bahçesi (MB) gösteriminde imar planında gerekli değişiklikler yapılmalıdır.
4. **Konumu, yakın çevre kullanımlarla ilişkisi;** kent merkezi ya da merkeze yakın alanlarda belirlenmelidir.
5. **Ulaşım/Erişim imkânı;** seçilen alana toplu taşıma, yaya ya da bisikletle ulaşım sağlanabilmelidir.

6. **Kentsel bellekteki yeri ve değeri;** alanın kentsel bellekteki yeri ve değeri göz önünde bulundurulur, tasarım çalışmaları hazırlanmalıdır.
7. **Jeolojik ve Topografik Yapı;** Alanın jeolojik yapısı, toprak derinliği, yoğunluğu, yeraltı su derinliği ile topografya (yükseklik, bakı ve eğimi) ya da erozyon ve sedimentasyonu, yağmur suyu, yüzey ve yer altı suyu akışı, mezo, makro ve mikro-termal iklim koşulları, vejetasyon alanları gibi veriler tespit edilmelidir.
8. **Alanın Doğal ve Kültürel Özellikleri;** alanın biyolojik değerleri ve ekolojik süreçleri analiz edilerek korunmalı ve doğa onarımı yapılmalıdır.
9. **Altyapı;** Su, doğalgaz, elektrik, yağmur suyu, kanalizasyon hatları gibi altyapı elemanlarının yerleri belirlenerek yer seçimi ve tasarım buna göre yapılmalıdır.
10. **Su Varlığı ve Drenaj;** Bahçelerdeki su varlığı tespit edilerek, enerji etkin bir şekilde su kullanımı ve drenajı sağlanmalıdır. Yüzey suyunun nereden, nasıl tahliye edileceği belirlenmeli ve taşkın sınırları tespit edilmelidir.
11. **Flora ve Fauna;** Alandaki bitki türleri, endemiklik durumları, korunacak türler, istilacı türler, alanda mevcut farklı ekosistemler ve bunlara ait bitkilerin listeleri nitelik ve nicelik olarak detaylı şekilde envantere yer almalıdır.
12. **İklim Özellikleri;** Alanın mikro iklim özellikleri dikkate alınmalıdır.

Yer seçimi çalışmaları sonrasında Millet Bahçesi projelendirme ilkelerini (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Millet Bahçeleri Rehberi, 2020) şu şekilde özetlemek mümkündür:

1. **Fonksiyonellik;** alanda yer alacak kullanımlar her kullanıcı grubuna hitap etmelidir. Açık-yeşil alanlara ve yumuşak zeminlere daha çok yer verilmelidir.
2. **Erişilebilirlik/Ulaşım;** her ulaşım türüyle alana erişim sağlanabilmeli, yeterli otopark kapasitesi sağlanmalıdır.
3. **Sürdürülebilirlik** kendi enerjisini vb. kaynaklarını üretebilecek akıllı uygulamalardan faydalanılabilir. Yapılacak tasarımlarda koruma-kullanma dengesi mutlak suretle gözetilmelidir.
4. **Yeterlilik;** taşıma kapasitesi dikkate alınarak önerilen fonksiyon ve alanlar proje ölçeğine uygun olmalıdır. Tüm fonksiyon alanları oluşturulurken ziyaretçi sayısının kent nüfusuna oranı dikkate alınmalıdır.
5. **Ekoloji;** kullanılacak bitkiler yörenin ekolojik koşullarına uygun olmalıdır.
6. **Aidiyet/Kimlik;** yapılacak tasarım bulunduğu şehrin kültürünü yansıtmalı, kent kültürü ve mekânına katkı sağlamalıdır. Ayrıca Anadolu bahçe kültürünü yansıtmalıdır.
7. **Uygun Maliyet;** bahçelerin uygulama ve bakım maliyetleri için uygun ve yere özgü bitkilendirme ve malzeme seçilmelidir. Yapım ve bakım maliyetlerini artırıcı karmaşık ve standartları aşan malzeme ve uygulamalardan kaçınılmalıdır.
8. **Yenilikçi tasarım;** sıfır atık politikasıyla ilgili uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır.
9. **Sağlık;** artan fiziksel aktiviteyi teşvik eden ve zihinsel sağlığı iyileştirici ortamlar sağlayarak toplum sağlığına olumlu yönde katkı sağlayabilir.
10. **Evrensellik;** herkes için tasarım yaklaşımı benimsenmelidir.
11. **Güvenlik;** Vandalizm tarzı olumsuz etkileri en aza indirmek için giriş kapıları ve duvar-çit gibi sınırlayıcılar yapılmalıdır.
12. **Akıllı Uygulamalar;** şehir içerisinde yer alan varlıklar arasında güçlü ağlar kurarak tüm ekosistem paydaşlarının iş birliğinde gelecek öngörülerıyla kendi kendine yönetilebilmesi amaçlanmaktadır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Millet Bahçeleri Rehberi'nde (2020) millet bahçesinde yer alabilecek fonksiyonlar yürüyüş, koşu ve bisiklet yolları, meydanlar, su yüzeyleri, toplanma alanları, sergi alanları, seracılık alanları, meyve-sebze bahçeleri, tematik bahçeler, hayvan barınakları, çocuk oyun alanları, spor alanları, açık hava gösteri etkinlik

alanları, kapalı-açık otoparklar, tuvalet, mescit, müze, atölye ve sergi yapıları, kafeteryalar, cami, millet kiraathanesi gibi kullanımlar olarak belirlenmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Eskişehir eski stadyum alanının millet bahçesine dönüşümünün yasal-yönetmelik, sosyal, ekonomik ve tasarım boyutlarıyla incelendiği bu çalışmada niceliksel analizler kullanılmıştır. Çalışma için literatür taraması, gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşmeler olmak üzere 3 farklı yöntemle veri toplanmıştır. Kavramsal veri makale, tez ve kitaplar ile online veri tabanları üzerinden literatür taraması yoluyla elde edilmiştir. Aynı zamanda millet bahçelerine yönelik verilerin bir kısmı basında yer alan internet kaynakları ile çeşitli haber sitelerinden elde edilmiştir. Alan araştırmasında ise gözlem yoluyla mekânsal analizler gerçekleştirilmiş ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Yasal-yönetmelik boyuttaki veriler On Birinci Kalkınma Planı, Planlı Alanlar İmar Yapım Yönetmeliği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hazırlanmış Millet Bahçesi Tasarım Rehberi, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Eskişehir İl Müdürlüğü'nün yapmış olduğu imar planı-notları ve çeşitli haber kaynaklarından oluşmaktadır.

Ekonomik boyut için alan mülakatlarından, resmî kurumların internet sitelerinden ve medyada yer alan haber kaynaklarından yararlanılmıştır. Değerlendirmeler proje maliyeti, alanda yer alan ücretli kullanımların fiyatlandırılmaları, arsa ve arazi rayiç bedelleri açısından dönüşümden önce ve sonra oluşan değer farklılıkları, kira ve mülk değer değişimleri göstergeleri çerçevesinde yapılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler için 92 kişiye istekte bulunulmuş, kabul eden 68 kullanıcıyla Aralık 2021 tarihinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan mülakatlarda katılımcılara millet bahçesi projesini değerlendirmeye yönelik sorular sorulmuş ve her bir görüşme ortalama 8 dakika sürmüştür. Mülakatta katılımcıların kişisel bilgilerine yönelik sadece yaş ve meslek bilgisi yer almıştır. Alana yönelik ise stadyum durumundayken alanı kullanma sıklığı, millet bahçesinin hangi amaçla ve sıklıkla kullanıldığı, projenin yapım maliyeti bilgisi, parktaki ücretlendirmeler, millet bahçesi kavramının ne ifade ettiği ve diğer parklardan farklı kılan özellikleri, dönüşümden memnuniyet durumu, alana millet bahçesi yapılmıyorsa başka hangi kullanımla değerlendirilebileceği, millet bahçesinin alana kazandırdığı değer ve son olarak Eskişehir de ziyaretçiyi götürecekleri ilk üç yer sorulmuştur.

Görüşmeler neticesinde elde edilen veriler çoğunluklu olarak çalışmanın sosyal boyutunda yüzde dağılımları ve açık uçlu değerlendirmelerin aktarılması şeklinde yapılmıştır. Sosyal boyut için değerlendirmeler ağırlıklı kullanıcı grubu, yaşı ve mesleği, dönüşüm öncesi ve sonrası alanı kullanma durumu ve kullanım amacı, millet bahçesinin kullanıcılar için ne ifade ettiği ve diğer parklardan ayırt edici özellikleri, dönüşümden memnuniyet göstergeleri çerçevesinde yapılmıştır.

Tasarım boyutundaki veriler ise alan analizleri ve alan mülakatlarından oluşmakta; değerlendirmeler ise kullanıcılar, alan analizleri ve millet bahçesi tasarım rehberine dayanmaktadır. Tasarım boyutundaki değerlendirmeler yer seçim kriteri, ulaşım, bitkisel tasarım unsurları, spor ve çocuk oyun alanları, su öğeleri göstergeleri çerçevesinde yapılmıştır. Çalışmanın örnek bir alanda yapılması ve kullanıcı gruplarının millet bahçesine yönelik görüşlerinin alınması toplum katılımı açısından önemli görülmektedir. Bu nedenle çalışma bu yönüyle ilerleyen süreçlerde ülkemizin çeşitli yerleşmelerinde yapılacak diğer projelere referans sağlayabilecektir.

2.1. Çalışma Alanının Konumu ve Eskişehir Kent Merkezindeki Dönüşüm Projeleri

Eskişehir İli Türkiye'de İç Anadolu Bölgesi'nin Kuzeybatısında bulunmaktadır (Şekil 2). Eskişehir nüfusu 888.828 (2020 sonu itibarıyla) kişi olan Büyükşehir Statüsünde bir yerleşmedir. Odunpazarı ve Tepebaşı olmak üzere 2 merkez ilçe ve toplamda 14 ilçeye sahiptir. (Kaynak: Url-5)

Şekil 2. Eskişehir İli'nin Türkiye'deki Konumu (Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

Çalışma alanını oluşturan Eskişehir Millet Bahçesi Eskişehir'in 2 merkez ilçesinden biri olan Odunpazarı Belediyesi'nin ilçe sınırları içerisinde, kent merkezinde yer almaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Uydu Görüntüsü Üzerinde Eskişehir Millet Bahçesi Alanının Konumu (Kaynak: Google Earth Pro 2022 tarihli uydu görüntüsü üzerinden yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

Kentsel dönüşüm kentte işlevini kaybetmiş alanların yeniden kente kazandırılması amacıyla yapılan uygulamaların genel adıdır. Eskişehir kent merkezinde yer alan, köhneleşme, teknik ve sosyal açıdan yetersiz kalmış, sağlıksız ve âtil kalmış alanlar da dönüşüme konu olmakta ve çeşitli projelerle şehre yeniden kazandırılmaktadır. Tablo1'de Eskişehir kent merkezinde dönüşüme konu olan bu alanlar, Şekil 4'te söz konusu alanların konumlarını gösterir uydu görüntüsü yer almaktadır. Kent merkezinde yer alan bu projelerin Eskişehir'in dönüşümünün kentin geleceği için önemli olduklarını göstermektedir.

Tablo 1. Eskişehir Kent Merkezi Dönüşüm Projeleri (Cahantımur vd., 2010; Akarçay ve Suğur, 2016; Turut ve Özgür, 2018; Url-6, Url-7, Url-8, Url-9 kaynaklarından derlenerek yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

Dönüşüm Alanı	Proje Bitiş Tarihi	Eski Hali	Yeni Hali	Mülkiyet Değişimi
Cumhuriyet Tarihi Müzesi	1994	Eğitim Tesisi Alanı	Müze	Kamu-Kamu
Tarihi Odunpazarı Evleri Koruma ve Yaşatma Projesi	2005	Konut + Ticaret + Kültür	Konut+Ticaret+Kültür	Özel, Kamu-Özel, Kamu
Haller Gençlik Merkezi	2000	Yaş Sebze ve Meyve Hali	Ticaret+Kültür+Resmî Kurum	Kamu-Kamu
222 Park	2002	Fabrika	Ticaret Alanı	Özel-Özel
Espark Alışveriş Merkezi	2007	Tuğla ve Kiremit Fabrikası	Ticaret+kültür	Özel-Özel
Kanatlı Alışveriş Merkezi	2007	Un Fabrikası	Ticaret	Özel-Özel
İbis Hotel	2007	Tahıl Deposu	Otel	Özel-Özel
Hamamyolu Park ve Meydan Düzenlemesi	2018	Rekreasyon Alanı	Rekreasyon Alanı	Kamu-Kamu
Eskişehir Millet Bahçesi	2020	Spor Tesisi Alanı	Rekreasyon Alanı	Kamu-Kamu
Eskişehir İl Halk Kütüphanesi	2021	Kütüphane	Kütüphane	Kamu-Kamu

Şekil 4. Eskişehir Kent Merkezi d (Kaynak: Google Earth Pro 2022 tarihli uydu görüntüsü üzerinden yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

3. BULGULAR

3.1. Eskişehir Millet Bahçesi Projesi

1952 yılından beri kent merkezinde bulunan Eskişehir Atatürk Stadyumu 2016 yılında kentin farklı bir noktasında inşa edilmiş ve eski stadyum 2018 yılında yıkılarak yerine millet bahçesi yapılmıştır. Projeye Stadyum alanının yanında bulunan antrenman sahası, yüzme havuzu ve kapalı spor salonu alanları da dahil edilmiş ve proje 2018 haziranda başlayıp 2020 yılı aralık ayında tamamlanmıştır. Şekil 5'te eski stadyum alanı ve çevresinde yer alan antrenman sahası, yüzme havuzu, kapalı spor salonu kullanımlarını gösterir uydu görüntüsü, Şekil 6'da ise millet bahçesi çevresindeki hastane, konut, ticaret, kütüphane, lise, şehitlik kullanımlarını gösterir uydu görüntüsü yer almaktadır.

Şekil 5. Dönüşümden Önce Eskişehir Atatürk Stadyum Alanı (a. Atatürk Stadyumu, b. Antrenman Sahası, c. Yüzme havuzu, d. Kapalı Spor Salonu) (Kaynak: Google Earth Pro 2017 tarihli uydu görüntüsü üzerinden yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

Şekil 6. Millet Bahçesi Çevresinde Yer Alan Kullanımlar (a. Hastane, b. Konut + ticaret alanı, c. kütüphane, d. lise, e. şehitlik, f. konut alanı) (Kaynak: Google Earth Pro 2021 tarihli uydu görüntüsü üzerinden yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

Projenin tasarımı açılan ihaleyle özel bir şirkete yaptırılmıştır. Projenin finansmanını TOKİ üstlenmiş ve 48 Milyon 250 bin TL'ye mal olmuştur. Toplam proje alanı 56.448 m²'dir. Projede yer alan kullanımlar; millet kiraathanesi ve kafe, bisiklet-yürüyüş yolu, basketbol sahası, açık etkinlik alanı, fitness alanı, çocuk oyun alanı, süs havuzu, oturma alanları, tuvaletler, bekçi kulüpleri ve 459 araç kapasiteli yer altı otopark alanıdır. Millet bahçesinde yer alan söz konusu kullanımların alan büyüklükleri Tablo 2'de, kullanımlara ilişkin tasarım görselleri Şekil 7'de yer almaktadır.

Tablo 2. Eskişehir Millet Bahçesi'ndeki Kullanımların Alan Büyüklükleri (Kaynak: Url-10)

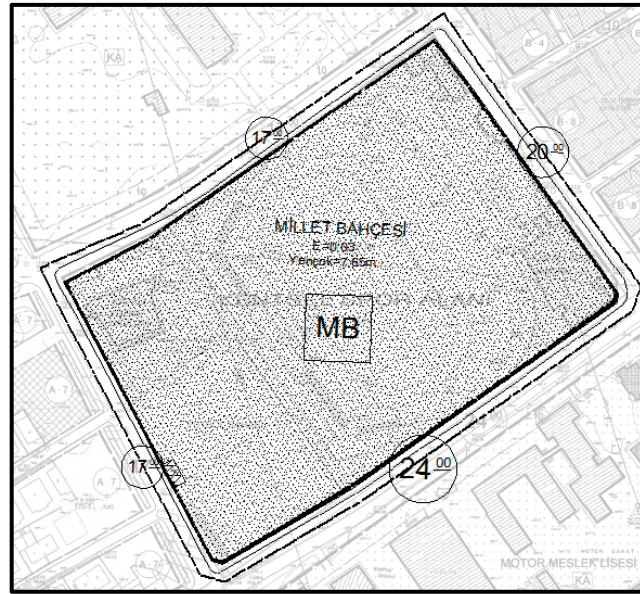
Kullanım	m ²
İnşaat alanı	16.221 m ²
Peyzaj alanı	40.227 m ²
Çim alanı	20.005 m ²
Yeraltı Otopark alanı	15.324 m ²

Şekil 7. Millet Bahçesi Projesi Tasarım Görselleri (Kaynak: Url-11)

3.1.a Yasal-Yönetmelik Açısından Millet Bahçesi

Atatürk Stadyumu'nun yerine merkezi otorite tarafından millet bahçesi yapılması önerisiyle birlikte Eskişehir Valiliği ve Toplu Konut İdaresi arasında 2018 yılında anlaşma imzalanmış ve stadin yıkımı gerçekleştirilmiştir. 1/25.000- 1/5000 ölçekli Meri Nazım İmar Planında ve 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planında meydan (Türk Dünyası Meydanı) kullanımı olarak belirlenen alanda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından millet bahçesi kullanımıyla 2019 yılında imar planı değişikliği yapılmıştır. Şekil 8'de 1/1000 ölçekli uygulama imar planı değişikliği yer almaktadır.

Şekil 8. 1/1000 Uygulama İmar Planı Değişikliği (2019) (Kaynak: Url-12)

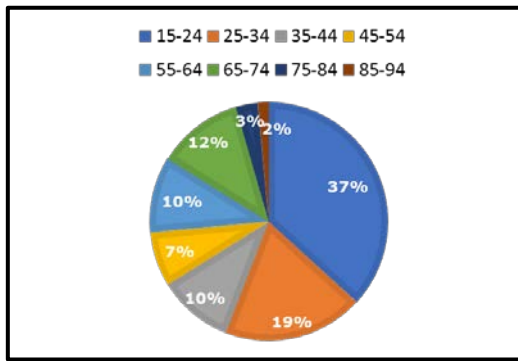
1/1000 uygulama imar planında yer alan notlara göre;

- Millet bahçesi alanı içerisinde yönetmelik kapsamında yer alabileceği belirtilen yapı ve tesislerden hangi ya da hangilerinin yapılacağı avan projeye göre belirlenecek ve ilgili idarece onaylanacaktır.
- Yapı yoğunluğu 0,03, yapı yüksekliği 7,65 metre olarak belirlenmiştir.
- Otopark ihtiyacını karşılamak amacıyla yer altı otoparkı yapılabilir ve bu alan emsale dahil edilmez.
- İmar planı yapılan alan ile farklı mülkiyetler arasında 2 metreye kadar olan anlaşmazlıklar yol güzergahı ve genişliği değiştirilmemek şartıyla plan değişikliğine gerek duyulmaksızın yetkili idare tarafından düzeltilebilir.

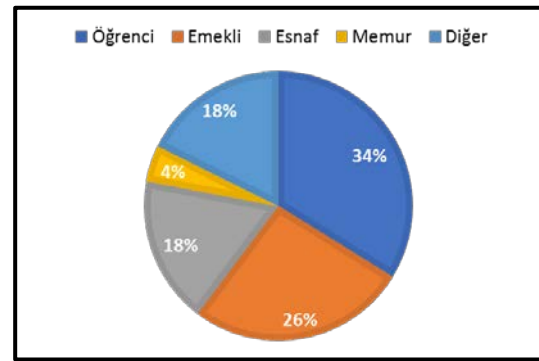
Alanın koruma alanında bulunması nedeniyle hazırlanan plan Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na gönderilmiş ve onay alındıktan sonra proje yapımına başlanmıştır. Hazırlanan planda otopark alanı emsale dahil edilmediği için yapılaşmış alan kapsamına dahil edilememektedir. Rekreasyon alanlarında %5'in altında olması gereken inşaat alanı (Kaynak: Url-3) yeraltı yapılaşması hesaba katılmadığından %1,58'dir (897 m² inşaat alanı). Ancak hesaba yeraltı otopark alanı da dahil edildiğinde toplam 16.221 m² olan inşaat alanı, alanın %28,7'sine karşılık gelmektedir.

3.1.b Sosyal Açısından Millet Bahçesi

Sosyal boyut açısından millet bahçesi projesi değerlendirmesi alanda Aralık 2021 tarihinde gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış mülakat verilerine dayanmaktadır. Mülakatlardaki katılımcıların %37'si 15-24 yaş aralığı ve öğrencilerden oluşmaktadır (Şekil 9 ve Şekil 10). Alanın çevresinde bulunan teknik lise ve kütüphane nedeniyle bu kullanıcı grubunun alanı daha etkin kullandığını göstermektedir. Öğrencilerden sonra alanı en çok kullanan 2. meslek grubu ise emeklilerden oluşmaktadır.

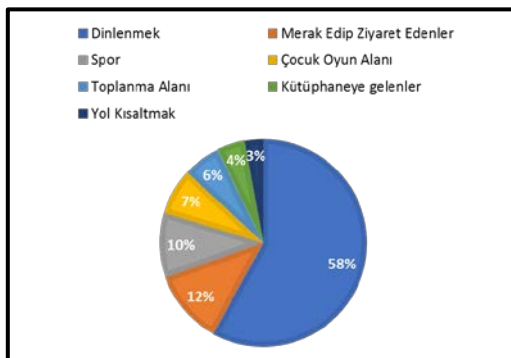

Şekil 9. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı Şekil

Şekil 10. Katılımcıların Mesleklere Göre Dağılımı

Katılımcılara stadyum varken bu alanı kullanma durumları sorulmuş ve %54'ü alanı maçlar (%56), sportif faaliyetler (%11) ve etkinlikler (%33) için kullandığını belirtmiştir. Kullanıcılar millet bahçesini ise ağırlıklı olarak dinlenmek için kullanmakta ve %32'si alanı her gün ziyaret etmektedir (Şekil 11 ve Şekil 12).

Şekil 11. Millet Bahçesinin Hangi Amaçla Kullanıldığı

Şekil 12. Hangi Sıklıkla Kullanıldığı

Katılımcılardan millet bahçesinin onlar için ne ifade ettiğini tanımlamaları istenmiştir. Tanımlamalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

K 1: 'Her yaştan insanların hoşça vakit geçireceği, şehrin merkezinde ve gürültüsüz bir yerdir.'

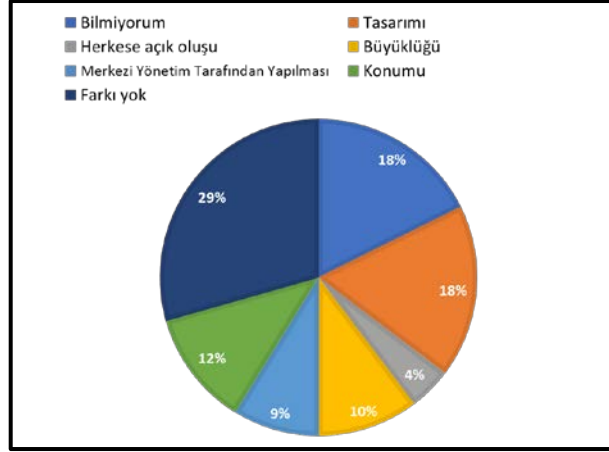
K 2: 'Bölge sakinlerinin istirahatini tatmin edebilecek bir asude yerdir.'

K 3: 'Herkesin ortak kullandığı birbirleriyle iletişim kurabileceği ortak alandır.'

K 4: 'Herkesin güvenebileceği, ailelerin girebileceği bir alandır.'

K 5: 'Devletin millet için oluşturduğu bir parktır.'

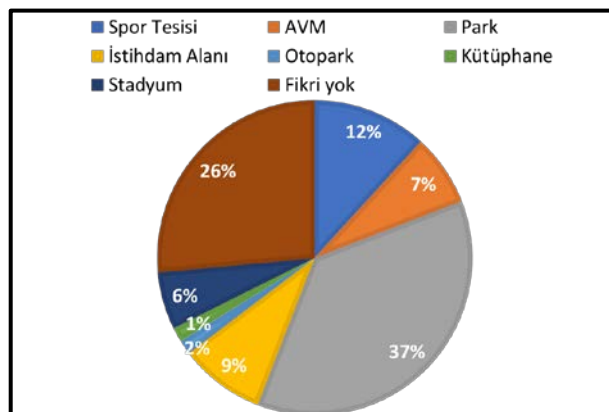
Her katılımcı, alanı hangi amaçla kullanıyorsa ona yönelik bir tanım geliştirmiştir. Katılımcılara bu alanı millet bahçesi yapan şeyin ne olduğu, diğer parklardan farklı kılan özellikleri sorulmuştur. %29'u diğer parklardan farkının olmadığını, %18'i merkezi yönetim tarafından yapılmış olmasını, %18'i ise tasarımı olduğunu belirtmiştir (Şekil 13).

Şekil 13. Alanı Millet Bahçesi Yapan Özellikleri

Tasarımıyla diğer parklardan ayırt edildiğini belirten kişilerden %71'i tasarımı olumlu, %29'u ise olumsuz değerlendirmektedir. Diğer parklardan farklı olarak olumlu yönleri geniş oyun alanları, bisiklet yolu, koşu- yürüyüş yolu, çiçek alanları, kapalı otopark alanı, farklı gruplara yönelik alanlar, daha çok yeşil alanın bulunması şeklinde belirtilmiştir. Tasarım açısından olumsuz yönleri olarak ise çıplak yeşil alanın fazla olması, gezinti yollarının kaplama malzemesi, yol güzergahlarından kaynaklı sorunlar yaşanması ve çevresinin duvarlarla kapalı olması belirtilmiştir.

Kullanıcıların %84'ü alanın stadyumdan sonra yeşil alan olarak değerlendirilmesinden memnundur. Bu memnuniyet dönüşüm süreçlerinde sıklıkla gündeme getirilen toplum katılımı meselesi açısından olumlu değerlendirilebilir. Kullanıcıların görüşü alınmadan alan, millet bahçesi projesi olarak değerlendirilmiş ve yine de büyük çoğunluğun memnuniyeti sağlanmıştır. Memnun olmayan %16'lık kesim ise alanda üretime yönelik bir kullanımın yer seçebileceğini, %10'u stadyumun yerinde dönüşüm yapılabileceğini, %30'u ise farklı bir park tasarımı yapılabileceğini belirtmiştir. Katılımcılara, alana dönüşümle millet bahçesi yapılmasaydı hangi kullanımın yer seçmesi sizi memnun ederdi şeklinde yöneltilen soruya %37'si park, %12'si spor tesisi cevabını vermiş, %26'sı ise herhangi bir fikir beyan etmemişlerdir (Şekil 14). Bu durum işlevsel anlamda beklentileri karşılayan bir dönüşüm gerçekleştirildiğini göstermektedir.

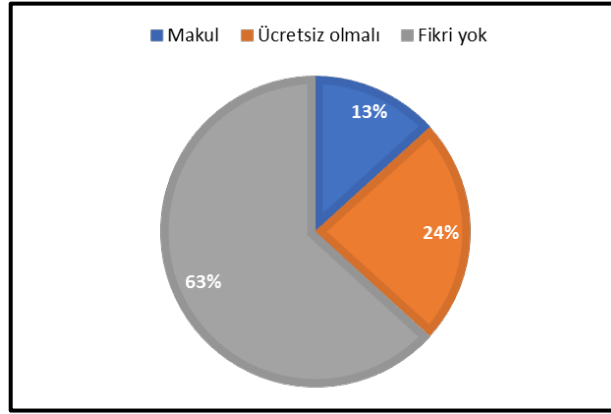

Şekil 14. Alana Millet Bahçesinden Başka Ne Yapılabileceği

3.1.c Ekonomik Açından Millet Bahçesi

Millet bahçeleri projeleriyle ilgili ekonomik boyut açısından genellikle en önemli mesele projelerin yapım maliyetine ilişkindir. Millet bahçeleri için ayrılan bütçenin, kentlerin çeşitli elzem ihtiyaçlarına ayrılan miktardan ve bazı bakanlık bütçelerinden fazla olduğu belirtilmektedir (Kaynak: Url-13, Url-14). Bu da kamusal kaynakların rasyonel kullanımı meselesini ve yapılacak harcamaların ihtiyaçların önem sırasına göre belirlenmesi gerekliliğini gündeme getirmektedir. Alanda gerçekleştirilen görüşmeler de katılımcılara Eskişehir Millet Bahçesi'nin proje maliyetinden haberdar olup olmadıkları konusunda sorulan soruda mülakata katılan katılımcıların tamamının proje maliyetinden haberdar olmadığı tespit edilmiştir.

Katılımcılara alanda yer alan tuvalet, kafe ve otopark alanları gibi ücretli kullanımların fiyatlarını değerlendirmeleri istenmiştir (Şekil 15). %24'ü ücretsiz olmalı derken, %13'ü ücretleri makul bulmaktadır. Fikri olmayan katılımcılar ise bu kullanımları kullanmayan kesimden oluşmaktadır.

Şekil 15. Millet Bahçesindeki Ücretli Kullanımların Fiyat Değerlendirmeleri

Millet bahçeleri projeleriyle birlikte alandaki gayrimenkul değeri üzerindeki artışlar sıklıkla gündeme gelmiştir. Böyle bir sosyal donatı alanına yakınlık ve manzaranın konut fiyatlarını etkileyeceği ve Türkiye'nin çeşitli yerlerine yapılan millet bahçeleri çevresinde artışlar yaşandığı yönünde değerlendirmeler bulunmaktadır (Kaynak: Url-15). Alanın çevresindeki konut fiyatları üzerinde böyle bir pozitif etkisinin olup olmadığına yönelik arsa rayiç bedel sorgulaması yapılmıştır (Şekil 16).

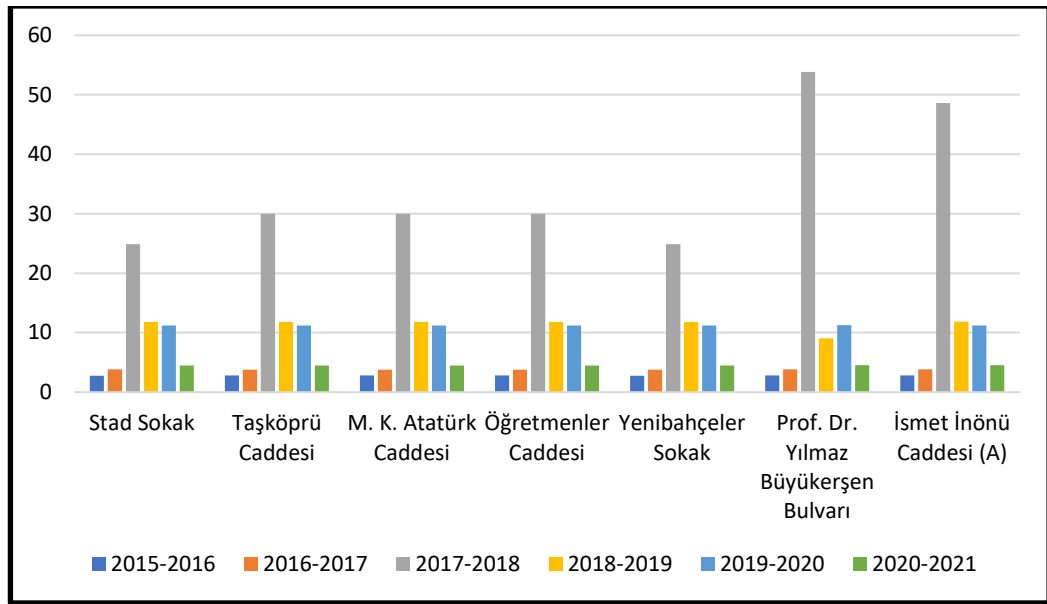

Şekil 16. Rayiç Bedel Sorgulaması Yapılan Alanlar (Kaynak: Google Earth Pro 2021 tarihli uydu görüntüsü üzerinden yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

Değişimi net görebilmek için 2015 yılından 2021 yılına kadarki yıllarda hem alan çevresi hem de kentin farklı noktalarındaki alanlar sorgulanmıştır (Tablo 3). Millet bahçesi projesi yapım yılı olan 2018'de alan çevresinde bir artış olmasına karşın il genelinde de aynı dönemde bir artış yaşanmıştır. O nedenle alandaki artışın ne kadarının millet bahçesi projesiyle ilişkili olduğunu tespit etmek henüz mümkün görülmemektedir. Ancak proje öncesi ve sonrası rayiç bedellerin ortalama %27 arttığı belirlenmiştir (Şekil 17).

Tablo 3. Yıllara Göre Rayiç Değeri (TL) (Kaynak: Url-16, Url-17'den yazarlar tarafından uyarlanmıştır.)

Yıllar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stad Sokak	583,52	599,80	622,77	778,0	870,31	968,57	1012,69
Taşköprü Caddesi	1945,05	1999,32	2075,89	2700,0	3020,35	3361,35	3514,46
M. Kemal Atatürk Caddesi	1296,70	1332,88	1383,93	1800,0	2013,57	2240,90	2342,97
Öğretmenler Caddesi	1945,05	1999,32	2075,89	2700,0	3020,35	3361,35	3514,46
Yenibahçeler Sokak	583,52	599,80	622,77	778,00	870,31	968,57	1012,69
Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen Bulvarı	1.948,86	2.003,24	2.079,96	3.199,94	3.490,12	3.884,16	4.061,08
İsmet İnönü Caddesi (A)	3.151,80	3.239,74	3.363,82	5.000,0	5.593,25	6.224,73	6.508,26

Şekil 17. Dönemlere Göre Arsa Rayiç Değerlerindeki Artış Oranı (%) (Kaynak: Url-16, Url-17'den yazarlar tarafından uyarlanmıştır.)

Alanın değer kazanımına ilişkin katılımcılar %43 evet, %49 hayır, %8 ise fikrim yok cevabını vermiştir. Değer kazandığını düşünenler millet bahçesinin sosyal ihtiyacı karşılaması ve otopark açısından ya da emlak açısından değerlendirildiğini düşünmektedir. Kütüphaneye yakın olması nedeniyle millet bahçesini kullananlar ise kütüphanenin alanın değerini artırdığını düşünmektedir. Değer kazanmadığını belirtenlere sorulan 'Ne yapılırdı değer kazanırdı?' sorusuna 'alışveriş merkezi, istihdam sahası ya da farklı bir tasarımda park yapılırdı' yanıtını vermişlerdir.

3.1.d Tasarım Açısından Millet Bahçesi

2020 yılında yayınlanan Millet Bahçesi Rehberiyle Türkiye genelinde yapılacak olan projeler arasında bir dil birliği oluşturulması amaçlanmıştır. Fakat Eskişehir Millet Bahçesi projesi rehber oluşturulma tarihinden önce tasarlanmıştır. Bu nedenle burada tasarım açısından yapılacak değerlendirmeler millet bahçesi rehberi, kullanıcı değerlendirmeleri ve alan analizlerine dayanılarak yapılmıştır. Rehberde yer alan millet bahçesi yer seçim kriterlerindeki temel unsurlardan birisi alan büyüklüğü, mülkiyet ve konuma ilişkindir. Eskişehir eski stadyum alanının kent merkezinde yer alması, mülkiyetin kamuya ait olması ve büyüklüğünün belirtilen asgari büyüklüğün (15.000 m²) üzerinde olması nedeniyle alanın millet bahçesine dönüşüm kararı alınmıştır.

Rehberde yer seçim konusunda önemli olan bir diğer konu ise alanın kentsel bellekteki yeri ve değeridir. Alan geçmişte kentsel spor alanı olarak bellekte yer edinmiştir. Buna ek olarak halkın resmi bayramlar, özel günlerde bir araya geldiği, buluştuğu bir toplanma yeri özelliği de taşımaktadır. Dönüşüm sonrası alanın kentsel spor alanı olarak bellekteki yerinin tamamen silindiğini söylemek mümkündür. Çalışmanın devamında tasarım açısından Eskişehir Millet Bahçesi projesi ulaşım, bitkisel tasarım, spor ve çocuk oyun alanları, su öğeleri başlıklarında değerlendirilmektedir.

Ulaşım

Millet bahçesine giriş için 4 farklı kapı oluşturulmuştur (Şekil 18). A ve c girişlerinin arasında oluşan yol aksı, kent merkezi ile konut ve toplu taşıma duraklarını birbirine bağladığından genellikle kullanıcılar tarafından yolu kısaltmak için kullanılmaktadır. Ancak burada aksın sürekliliğinin olmaması ve çim alan oluşu erişimi zorlaştırmaktadır (Şekil 19).

Şekil 18. Kapı Girişleri (Kaynak: Google Earth Pro 2021 tarihli uydu görüntüsü üzerinden yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

Şekil 19. Yolların Süreksizliği (Kaynak: Yazarlara aittir.)

Tasarımda ulaşım ile ilgili bir diğer problem ise gezinti yollarında kullanılan kaplama malzemeleridir. Kullanıcılar gezinti yollarında kullanılan malzemenin yürüyüşlerini zorlaştırdığını belirtmişlerdir (Şekil 20).

Şekil 20. Kaplama Malzemesi Açısından Sorun Oluşturan Gezinti Yolu (Kaynak: Yazarlara aittir.)

Bitkisel Materyal

Rehberde bitkisel tasarıma ilişkin;

- 'Yörenin doğal bitki örtüsünden, bölgenin iklimine uyumlu türlere yer verilmeli, kullanılacak diğer türler ise az su ve bakım isteyen türlerden seçilmeli,
- Çiçekler çok yıllık bitkilerden seçilmeli ve
- Gerekmediği müddetçe çim ekiminden kaçınılmalıdır' maddeleri yer almaktadır.

Eskişehir millet bahçesinde geniş çim alanlar bulunmaktadır. Yapılan mülakatlarda katılımcılar da alandaki çim yeşil alan miktarının fazla olduğunu belirterek tasarım açısından olumsuz değerlendirmektedirler. Alanda yer alan çiçek türleri gün güzeli, kasımpatı, mor salkım, lavanta, biberiye, lavantin, adaçayı, güldür. Lavanta, biberiye, lavantin ve gül hariç diğer bitki türleri için ayrılan alanlar alan analizleri sırasında boşluk olarak gözlemlenmiştir. Bu durum seçilen türlerin bölge iklimine uygunluğu ya da bakımlarını sorgulatmaktadır. Kullanılan bitkilerin türleri ve miktarı, coğrafi olarak bölgeye uygunluğu, bakım şartları her ne kadar peyzaj mimarlığı disipliniyle ilişkili olsa da sürdürülebilir gelişme açısından planlama disiplini içerisinde de sorgulama yapmayı gerektirmektedir.

Spor ve Çocuk Oyun alanları

Alanda spor için koşu-yürüyüş ve bisiklet yolu, basketbol, fitness ve masa tenisi alanları bulunmaktadır. Katılımcılar koşu-yürüyüş yolunu kentin merkezinde yer alan ve diğer parklarda yer almayan bir kullanım olarak olumlu değerlendirmektedir. Oluşturulan basketbol sahası ise tasarım açısından kullanışlı bulunmamakla birlikte, sahanın merkezinde yer alan aydınlatma nedeniyle olumsuz değerlendirilmektedir (Şekil 21-a). Alanda yer alan kullanımlardan biri de Şekil 21-b'de görülen mobilyalardır. Sayıca fazla olmasına rağmen kullanıcılar bu kent mobilyasının kullanım amacını bilmemekte bu nedenle kullanımı sınırlanmaktadır. Ayrıca kent mobilyalarına ilişkin millet bahçeleri tasarım rehberinde 'bahçe peyzajına pozitif bir görsel katkı sağlamalıdır' ifadesi yer almaktadır. Söz konusu mobilyalar ise belli bir tasarım mantığından uzak gelişigüzel mekâna yerleştirilmişlerdir. Alanın içinde yer alan bir başka kullanım da çocuk oyun alanlarıdır. Şekil 21-c'de yer alan çimlerdeki aşınmalar alanın yağışlı havalarda kullanımını kısıtlamaktadır. Rehberde çocuk oyun alanlarıyla ilgili 'sağlık ve güvenlik hedeflerini karşılamak amacıyla döşemelerin periyodik olarak yenilenmesi ve bakımı yapılmalıdır' ifadesi yer almasına karşın böyle bir bakımdan söz etmek güçtür. Ayrıca

Şekil 21-d'de yer alan çocuk oyun alanındaki kullanımların ise hedef yaş grubu itibariyle kullanımı mümkün görülmemektedir.

Şekil 21. Alanda Yer Alan Çeşitli Kullanımlar (a. Basketbol sahası, b. kent mobilyası, c ve d. Çocuk oyun alanları) (Kaynak: Yazarlara aittir.)

Su Öğeleri

Millet bahçelerinde su elemanı bahçede mutlaka bulunması gereken bir eleman olarak görülmekte, 'suyun sesi ve ferahlığından yararlanmak için su yüzey ve öğelerine yer verilmesi gerekliliğine değinilmekte ve suyun hareketli kullanımı ön plana çıkarılmalıdır' ifadeleri yer almaktadır. Eskişehir Millet Bahçesi'nde de bir süs havuzu tasarlanmıştır. Ancak süs havuzu oluşabilecek çeşitli risklere bağlı olarak bantlarla kapatılmıştır. Ayrıca havuzun bakımsız oluşu görsel açıdan da sorun oluşturmaktadır (Şekil 22).

Şekil 22. Süs Havuzu (Kaynak: Yazarlara aittir.)

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Eskişehir millet bahçesi projesinin yasal-yönetmelik boyutta yerel yönetim gündeminde olumsuz olarak yer alan en büyük konu projenin plan notlarının yapılaşmayı artıracağı ve bunun koruma alanındaki yapılar açısından risk oluşturacağı yönünde olmuştur (Tablo 4). Her ne kadar zemin üstü yapılaşma %1,58 oranında olsa da zemin altı otoparkla beraber bu oran %28,7'dir. Burada zemin altı otoparkın yapılaşmaya dahil edilmemesi yapılaşma oranını %5'in altına düşürmektedir.

Tablo 4. Eskişehir Millet Bahçesi Projesi'nin Olumlu-Olumsuz Yönleri (Kaynak: Yazarlara aittir.)

Etkiler	Olumlu	Olumsuz
Yasal-yönetmelik açıdan	-alanın kamusal mülkiyetinde bir değişiklik yapılmadan projelendirilmesi -zemin üstü yapılaşma oranının %5'in altında olması	-zemin altı otoparkın toplam yapılaşma oranına dahil edilmemesi -kent kimliğinin göz ardı -millet bahçelerine yönelik çeşitli yasal düzenlemeler yapılmadan planlama kararlarının alınması -yer seçiminde planlama disiplininin göz ardı edilmesi
Sosyal açıdan	-mülakat katılımcılarının dönüşümüyle beraber alanın yeşil alan olarak projelendirilmesinden memnun olması -kişi başına düşen yeşil alan miktarını artırması	-toplum katılımının ihmal edilmiş olması -mülakat katılımcılarının proje tasarımını olumsuz değerlendirmesi
Ekonomik açıdan	-turizmden sağlanan gelirle ekonomiye katkı sağlayabilecek olması	-proje yapım maliyetinin fazla olması -mülakat katılımcılarının proje maliyetinden haberdar olmamaları -proje alanı çevresinde bulunan gayrimenkullerin değerlerinde artış yaratması -bahçenin içerisinde yer alan temel ihtiyaç kullanımının ücretli olması
Tasarım açısından	-alanın rekreasyon alanı olarak projelendirilmesi -koşu ve yürüyüş yollarının bulunması	-mevzuattaki gerekli düzenlemeler yapılmadan ve millet bahçesi tasarım rehberi oluşturulmadan önce tasarlanmış olması -tasarımda kent kimlik değerlerinin göz ardı edilmesi -ulaşımda yol kaplama malzemeleri ve yolların süreksizliğinin erişimi zorlaştırması -geniş çim alanlara yer verilmesi ve seçilen bitki türlerinin yöreye uygun olmaması ya da bakımsız olması -tüm yıl sporun devamlılığı için kapalı alanlar bulunmaması -kent mobilyalarının kullanışsız olması -su ögelerinin taşıdığı riskler nedeniyle kapatılması ve bakımsız olması

Sorgulanması gereken bir başka konu ise alanın mevcut planda Türk Dünyası Meydanı olarak planlanmasına rağmen millet bahçesi olarak değerlendirilme nedenidir. Çünkü söz konusu

alandaki 2013 yılında Eskişehir'in Türk Dünyası Kültür Başkenti olması nedeniyle Türk Dünyası imajına uygun tasarımların ve anıtların oluşturulması konusu gündeme gelmiştir (Şensoy ve Tural, 2015). Alanın kent tarihiyle ele alınması ve buna yönelik bir işlev ve tasarım planlanmış olması daha rasyonel bir eğilimken, görüşme yapılan kişilere göre içerisindeki tasarımda kentin kültürel bağıyla ilişkili özellikler bulunmayan bir yaklaşım geliştirildiği söylenebilir.

Yasal-yönetimsel boyut açısından bir diğer önemli konu ise yasal çerçeve oluşturulmadan ve plan değişikliği yapılmadan, planlama kararının alınması ve uygulamaya başlanmasıyla planlama disiplininin ölçeklerarası kademelenme ve uyumunun göz ardı edilmesidir. Millet bahçelerinin imar mevzuatı ve finansman modelinin belirlendiği 11. Kalkınma Planında yer alması 2019 yılında gerçekleşmiştir. Bahçelerin tasarımına ilişkin çıkarılan rehber ise 2020 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yönüyle yasal çerçeve tam oluşturulmadan plan kararları verilmiştir. Ayrıca kent merkezinde yer alan ve asgari büyüklüğü sağlaması nedeniyle bu alanları genellikle millet bahçesi olarak değerlendirmek bazen planlama meslek alanının yer seçim kriterlerine ters düşmekte bazen de bu alanların taşıdığı kimlik değerlerini önemsizleştirmektedir. Dönüşümle birlikte her ne kadar yasal-yönetimsel açıdan olumsuz sonuçlar oluşsa da alanın yeniden kamusal bir kullanıma ayrılması en büyük kazanım olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu alanlar buldukları konum nedeniyle alışveriş merkezi, otel, rezidans gibi rant odaklı fonksiyonlarla küresel sermaye için odak olmaktadır (Şensoy ve Tural, 2015).

Sosyal boyut açısından Eskişehir Millet Bahçesi projesinde öne çıkan en önemli konu halk katılımı meselesidir (Tablo 4). Kırmızı (2021)'nin çalışmasında belirttiği gibi dönüşüm projelerinde sıklıkla gündeme getirilen halk katılımı bu projede de ihmal edilmiştir. Hatta stadyum alanı yıkıldıktan sonra yeniden alana ne yapılacağı konusunda çeşitli anketler yapılmış olmasına rağmen bu görüşler değerlendirilmemiştir (Şensoy ve Tural, 2015). Fakat ilginçtir ki halk katılımı göz ardı edilmesine rağmen alan araştırmasında çıkan sonuçlara göre %84'lük bir oran dönüşümden memnundur. Yalnızca tasarım açısından olumsuz bir değerlendirme yapılmaktadır. Alan çalışmasında kullanıcılara Eskişehir'e ziyarete gelen bir yakınınızı götüreceklere ilk üç yer sorusu sorulmuştur. İlk ikisinde ağırlıklı olarak Eskişehir Sazova Parkı cevap olarak yer alırken (%44-%22), 3.'sünde Eskişehir Odunpazarı Evleri cevabı yer almıştır (%27). Millet Bahçesi ise her 3 cevapta da %10'un altında kalmıştır. Söz konusu alan çalışmasının millet bahçesi içerisinde gerçekleştirilmesi bu cevabın verilmesinde göz ardı edilmemelidir. Burada yapılacak en önemli değerlendirme Eskişehir halkının parklara değer verdiği ancak bu değer belirlenmesinde parkın tasarımının da önemli olduğudur. Kentin çeşitli noktalarında yer alan tematik parklara ulaşım çok daha zor olsa da cevaplarda Sazova Parkı, Kent Park gibi parklar ağırlıktadır. Eskişehir Millet Bahçesi'nin tasarımı kullanıcılar tarafından eleştirilse de Aksoy ve Özgür (2020), Uzun ve Şenol (2020)'un da çalışmalarında vurguladığı gibi kişi başına düşen yeşil alan miktarını artırdığı söylenebilir.

Ekonomik boyut açısından millet bahçelerinin en büyük eleştirisi proje yapım maliyetleridir (Tablo 4). Ayrıca toplumun bahçenin maliyetinden haberdar olmaması da ayrı bir sorun olarak değerlendirilebilir. Proje maliyeti göz önünde bulundurulduğunda halkın beklentilerini tam anlamıyla karşılayamayan bir proje için maliyetin yüksekliği olumsuz değerlendirilmektedir. Millet bahçesine yönelik yapılacak projede de kullanıcı grubunun ihtiyaçları doğrultusunda bir tasarım geliştirilseydi kamusal kaynaklar verimli kullanılmış ve farklı kullanıcıların beklentilerini karşılamış olabilirdi. Yerleşmelere yapılacak yatırımlarda öncelikle toplumun ihtiyaçlarına göre hareket edilmesi kamusal kaynakların rasyonel kullanımı ve sürdürülebilirliği açısından önemli görülmektedir. Bu nedenle dönüşüm projelerinde yerel ve yerinden yönetim iş birlikleri önemli ve gerekli bulunmaktadır. Millet bahçeleri projelerinin yapım maliyetlerinin yanında turizmden sağlanan gelirle kentin ekonomisine olumlu etki yaratması beklentisi de bulunmaktadır (Kırmızı, 2021). Ancak Eskişehir Millet Bahçesi kentte yer alan diğer parklarla kıyaslandığında daha az tercih edilmekte bu nedenle kente ekonomik getirisinin de beklentinin altında kalacağı öngörülmektedir.

Millet bahçeleriyle ilgili ekonomik açıdan ülke gündeminde yer alan en önemli meselelerden ikincisi ise bahçenin çevresindeki gayrimenkul değerleri üzerinde yaratacağı artış olmuştur (Url-15). Parkların çevresine kattıkları pozitif etkilerden dolayı emlak değerlerini yükselttiği Aksoy ve Özgür'ün çalışmasında da belirtilmektedir (Ercan,2007; akt. Aksoy ve Özgür,2020). Ancak bu çalışmada böyle bir değer kazanımına ilişkin bir tespit yapılamamıştır. Yalnızca bazı

katılımcılar emlak açısından değer kazanımı olduğunu belirtmişlerdir. Ekonomik açıdan bir diğer konu ise bahçedeki ücretli kullanımlardır. Katılımcılardan bu alanları kullananlar ücretsiz olması gerektiğini belirtmişlerdir. Alanın ağırlıklı kullanıcı grubunun da öğrenciler (toplumun gelir elde etmeyen kesimi) ve yaşlı (sağlık gibi gerekçeler) nüfustan oluştuğu göz önüne alındığında temel ihtiyaçlara yönelik kullanımların ücretli olması kararının doğruluğunu sorgulatmaktadır.

Projenin tasarım boyutu açısından şüphesiz ki en büyük eleştirisi Mevzuat ve Millet Bahçesi Tasarım Rehberi'nden önce yapılmış olmasıdır (Tablo 4). Bunun yol açtığı sorun alanın kentsel bellekteki yeri ve değerine dikkat edilmeden, kentin kimlik değerleri göz ardı edilerek tasarım geliştirilmesidir. Çünkü söz konusu alana Eskişehir iline ait bir kimlik değeri katılmadığı gibi mevcut stadyum kimliği de başka bir şeye dönüştürülmüştür. Gelecek nesillere alanın eskiden stadyum alanı olduğunu hatırlatacak yalnızca bahçeyi çevreleyen sokaklardan biri olan Stad sokağın adı kalmıştır. Yalçınkaya ve Sofuoğlu (2021)'nin dönüşümün yalnızca fiziksel bir olgu olarak ele alındığında kimliksizleşmesi, kent belleğinin silinmesi, yabancılaşma sorunları oluşturduğu değerlendirmelerine benzer şekilde bu projenin de geçmişin izleri kullanılmadığı için kimlik değeri katmadığı ve mevcut kimliğin değişerek başka bir şeye evrildiği söylenebilir.

Alan araştırmasında kullanıcılar kent merkezinde ulaşım açısından kolay, büyük yeşil bir alanın varlığını olumlu değerlendirirse de tasarım açısından eleştirilmektedir. Burada da acaba tasarım konusunda halk katılımına dikkat edilmiş olsaydı ya da rehberle beraber bir tasarım yapılsaydı sonuç farklı mı olurdu sorusunu sorgulatmaktadır. Bahçe içerisindeki ulaşım da yol kaplama malzemeleri ve yolların süreksizliği erişimi zorlaştırmaktadır. Bitkisel tasarım unsurlarında geniş çim alanlara yer verilmesi katılımcılar tarafından olumsuz değerlendirilmekte, seçilen bitki türlerinin yöreye uygun olmaması ya da bakımsızlığı nedeniyle kötü görüntü oluşturmaktadır. Millet bahçesi spor alanları kullanımlarında koşu, yürüyüş yolu içermesi yönüyle katılımcılar tarafından olumlu değerlendirilmektedir. Ancak dönüşümle birlikte sadece stadyum alanı değil çevresindeki kapalı spor tesis alanları da dönüştürülmüştür. Yeni tasarımda yalnızca açık spor alanlarına (basketbol sahası, yürüyüş ve bisiklet yolu) yer verilmiştir. Eskişehir sahip olduğu iklim koşulları nedeniyle yılın sadece belirli aylarında dışarıda spor yapmaya elverişlidir. Söz konusu tasarım bu yönüyle alanın tüm yıl spor için kullanımını kısıtlamaktadır. Bahçede yer alan kent mobilyalarının kullanışsızlığı ve belli bir tasarım mantığından uzak oluşu, su öğelerinin çeşitli riskler nedeniyle bantlarla kapatılması ve bakımsızlığı tasarıma dair diğer tespit edilen sorunlardır.

Millet bahçeleri çeşitli yasal düzenlemelerle mevzuatta yerini almış olsa da kentlerde bulunan mevcut parklardan işlev ve tasarım yönüyle farklılaşmamaktadırlar. Mekânda bu parkları diğerlerinden farklı kılan tek özelliği kent merkezinde büyük boyutlarıyla yer almaları ve merkezi otorite tarafından yapılmış olmalarıdır. O zaman da gündeme şu soru gelmektedir. Mevcut parklardan farklı olmamalarına rağmen neden millet bahçesi olarak adlandırılmakta, mevzuata eklenmekte ve bahçelere yönelik tasarım rehberi oluşturulmaktadır? Aksoy ve Özgür (2020), çalışmalarında bu sorunun cevabını iktidarın Osmanlı Devleti dönemine ait simgeler üzerinden bir kültür inşası etmeye çalışılması olarak değerlendirmektedir (Aksoy ve Özgür, 2020).

Millet bahçelerinden bu çalışmanın kapsamında bulunan kent merkezlerindeki âtil kalmış alanların dönüşümüyle gerçekleştirilen örnekleri, alanların yeniden canlandırılması, kente kazandırılması, ortak kullanım sağlanması, merkezlerde büyük yeşil alanların oluşturması ve kamusal alanların sürekliliğinin sağlanması bakımından oldukça önemlidir. Bu projelerde başarının sağlanması için özellikle benimsenmesi gereken temel stratejiler, plan kademelenmesinde üst ve alt ölçekli planlar arasındaki uyum, alanın çevresiyle ilişkilerinin göz önünde bulundurulması, yerel kimlik değerlerinin korunması ve sürekliliğinin sağlanması, etkin, verimli, kullanışlı, sürdürülebilir, evrensel tasarım ilkelerinin benimsenmesi ve ekonomik kaynakların verimli kullanılması olarak sıralanabilir. Bu stratejiler farklı başlık ve detaylarda geliştirilmeli ve özellikle projelerin yasal, sosyal, ekonomik ve tasarım açısından oluşturacağı etkiler bütüncül olarak düşünülmelidir.

Teşekkür: Bu çalışma YÖK 100/2000 Doktora Bursu'yla desteklenmiştir.

5. KAYNAKLAR

- Aksoy, O.A., Özgür, E.F., 2020. Ekonomik, siyasi, toplumsal çekişme alanı ve kamusal bir olgu olarak (kamusal) mekân: "halk plajı"ndan "millet bahçesi"ne Ataköy kıyı alanı. *Tasarım Kuram Dergisi*, 16(30): 37-60.
- Akarçay, E., Suğur, N., 2016. Eskişehir'de kentin ve tüketim mekânlarının dönüşümü. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71(3): 797-825.
- Cahantımur, A.I., Öztürk, R.B., Öztürk, A.C., 2010. Securing land for urban transformation through sustainable brownfield regeneration – the case of Eskişehir, Turkey. *Environment & Urbanization*, 22(1): 241-258.
- Çelik, F., 2018. Geç Osmanlı dönemi kentsel mekânda batılılaşma etkileri: Konya millet bahçesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Güz (44): 331-350.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Millet Bahçeleri Rehberi, (2020). <https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgmgm/editordosya/milletbahcesirehber.pdf> , (erişim tarihi:01.12.2021).
- Kırmızı, M., 2021. Millet bahçelerinin çeşitli boyutları: Jane Jacobs bu projeye ne derdi? *Planlama Dergisi*, 31(2): 164-169.
- Şensoy, G., Tural, O., 2015. Eskişehir stadyum alanının kentsel boşluk olarak kentsel mekâna katılımı. 27. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi, 01 – 02 Ekim 2015, 289-297.
- Tunçer, M., Aytekin, Ö., (2019). Osmanlı dönemi bahçelerinden millet bahçelerine, <https://www.plantdergisi.com/prof-dr-mehmet-tuncer-oznur-aytekin/osmanli-donemi-bahcelerinden-millet-bahcelerine.html>, (erişim tarihi:18.12.2021).
- Turut, H., Özgür, E.M., 2018. İki kent bir temsil: Eskişehir ve Konya'da neoliberal kentleşmenin mekân üretimi. *TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, 3-6 Ekim 2018, Ankara, 572-583.
- Yalçinkaya, Ş., Sofuoğlu, Ü., 2021. Yok olan spor yapılarının ardından... kentte yıkma eylemi ve bellek: Trabzon örneği. *Planlama* 2021;00(0):00–00 doi: 10.14744/planlama.2021.08760.
- Yıldırım, M., Gül, F., 2020. Kentsel ortak kullanım alanlarına bir örnek: Samsun millet bahçesi. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020, 1(2): 125-141.
- Uzun, İ.K., Şenol, F., 2020. Recent "nation gardens" and historical development of public green spaces in Turkey. *Art-Sanat*, 14(2020): 211-240.
- Url-1 (2022). <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2019/03/14/millet-bahceleri-kentin-yesilyamaları/>, (erişim tarihi: 06.01.2022).
- Url-2 (2019). <https://www.plantdergisi.com/prof-dr-mehmet-tuncer-oznur-aytekin/osmanli-donemi-bahcelerinden-millet-bahcelerine.html>, (erişim tarihi: 18.12.2021).
- Url-3 (2017). Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23722&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>, (erişim tarihi:18.12.2021).
- Url-4 (2019). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On birinci kalkınma planı (2019-2023), <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>, (erişim tarihi: 18.12.2021).
- Url-5 (2020). <https://tr.wikipedia.org/wiki/Eski%C5%9Fehir#Co%C4%9Frafya>, (erişim tarihi: 21.12.2021).
- Url-6 (2021). <https://www.anadolu.edu.tr/kampuste-yasam/muze-ve-sanat-merkezleri/cumhuriyet-muzesi> , (erişim tarihi: 21.12.2021).

- Url-7 (2021). <https://www.arkiv.com.tr/proje/hamamyolu-urban-deck/6591> , (erişim tarihi: 21.12.2021).
- Url-8 (2021). <http://www.222park.com/tr/hakkimizda> , (erişim tarihi: 21.12.2021).
- Url-9 (2021). <https://www.eskisehir.net/eskisehir/turkiyede-ilk-kez-eskisehire-yapildi-h46350.html> , (erişim tarihi: 21.12.2021).
- Url-10 (2021). <https://www.turkdunyasivakfi.org.tr/devam-eden-eserlerimiz/32/millet-bahcesi>, (erişim tarihi: 19.11.2021).
- Url-11 (2018). <https://www.mdproje.com/portfolio/eskisehir-millet-bahcesi/>, (erişim tarihi: 19.11.2021).
- Url-12 (2019). <https://eskisehir.csb.gov.tr/aski-ilani-duyuru-383029>, (erişim tarihi: 19.11.2021).
- Url-13 (2021). <https://t24.com.tr/haber/istanbul-da-deprem-guclendirme-calismalari-icin-800-bin-tl-millet-bahceleri-icin-96-8-milyon-tl-ayrildi,993625>, (erişim tarihi: 19.11.2021).
- Url-14 (2021). <https://www.birgun.net/haber/millet-bahcelerine-97-milyon-tl-butce-365956>, (erişim tarihi: 19.11.2021).
- Url-15 (2018). <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/millet-bahcesi-prim-yaptirdi-41036933>, (erişim tarihi: 19.11.2021).
- Url-16 (2021). <https://webserver.tepebasi.bel.tr/web/guest/5>, (erişim tarihi: 19.11.2021).
- Url-17 (2021). <https://www.turkiye.gov.tr/odunpazari-belediyesi-arsa-rayic>, (erişim tarihi: 19.11.2021).

6. EXTENDED ABSTRACT

Cities are affected by the factors that trigger technological, economic, legal, temporal and social change, and these elements necessitate that many areas, especially in the city center, are subject to transformation. In metropolitan areas, stadium areas representing the largest sports areas of the city are also forced to leave the city centers due to lack of quantity and quality, and as of 2018, the areas abandoned by the stadiums are mainly evaluated with national gardens projects. It is thought that discussing the results of the transformation projects within this scope, which have just been implemented, will provide an important opening for strategies in the new projects to be produced.

Eskisehir Ataturk Stadium also experienced this process, moved from its location in the city center where it has been since 1952, was built in a different part of the city in 2016 and the old stadium was demolished in 2018 and designed with a national garden. The project started in June 2018 and was completed in December 2020. The national garden project financed by Tokİ cost 48 Million 250 thousand TL. In the design where the total project area is 56.448 m²; millet bahçesi and café, bicycle-walking path, basketball court, outdoor event area, fitness area, children's playground, decorative pool, seating areas, toilets, guard buildings and underground parking area with a capacity of 459 vehicles have been selected.

In the study, it was aimed to examine the results of the transformation of Eskisehir old Ataturk Stadium into the new Eskisehir National Garden within the framework of legal-administrative, social, economic and design dimensions as a transformation project carried out in the city center. For this purpose, quantitative analyses were used in the study. Data were collected in 3 different methods: literature review, observation and semi-structured interviews. Conceptual data is obtained through literature review through articles, thesis and books and online databases. At the same time, some of the data for the national gardens were obtained from internet sources in the press and various news sites. In the field research, spatial analyses were carried out through observation and semi-structured interviews were conducted with 68 users on 03.12.2021-04.12.2021 to evaluate the national garden project. During the interviews, users were asked questions about what they use the space for and how often, the

features that make the national garden different from other parks in the city, the state of being aware of the cost of construction of the project, the pricing within the area and satisfaction with the transformation.

Depending on the findings obtained, the design of Eskisehir National Garden project with central management decisions before the necessary legal regulations in terms of legal-administrative dimension are completed, ignoring the identity values, user group and planning discipline of the city, is negative; designing the area as an effective public use and keeping the above-ground construction rate below 5% was evaluated positively. While the neglect of community participation in terms of social dimension and project design were evaluated negatively, it was positively evaluated that the area was designed as a green space with the transformation. While it is positive that the national garden will contribute to the economy with tourism in terms of economic dimension, the high cost of project construction and the fact that users are not aware of the project cost is negative in the issue of rational use of public resources. The increase in the values of the real estates around the project and the paid usages in the area are other negative evaluations in terms of economic dimension. In the design dimension, the fact that the national garden is located as a large recreation area in the city center and the finding of jogging and walking paths is evaluated positively. However, other design elements in the area (large lawn areas, road covering materials, discontinuity of roads, closure and maintenance due to the risks carried by water elements, impracticality of urban furniture) were negatively evaluated in terms of showing that a project was produced that did not adequately consider the climate, environment and cultural characteristics of the place.

As a result, it was determined that the project, which was produced based on central government decisions, had negative effects in terms of social, economic and design as it was implemented without taking into account the values of the community and the city. However, it is considered very important to bring the areas that have been destroyed in the city centers to the city by designing them as both public and green areas such as the national garden.